

TEKST: PETER TUDVAD, FILOSOF OG FORFATTER

Pagtens slagmark

Skal Det gamle Testamente ud af gudstjenesten? Det er ikke nogen ny diskussion, professor Mogens Müller har rejst. Tvært imod er forholdet mellem Det nye og Det gamle Testamente en indbygget del af kristendommen og derfor også – ifølge anmelderen – en selvfølgelig del af gudstjenesten

Titel / Kirken, teologien og Det Gamle Testamente. En personlig rejse i receptionshistorien
Forfatter / Mogens Müller
Forlag / Eksistensen 2019
Sidetæl / 100 sider
Pris / 159 kr.

»"Provocare" betyder: at kalde frem.« Sådan indledte den tyske teolog Notger Slenczka i 2013 en knap fyrre sider lang artikel om »Kirken og Det gamle Testamente« i *Marburger Jahrbuch Theologie*. Men provokere betyder jo som bekendt også og ganske ligefremt: At provokere. Og dog skulle der gå to år, før artiklen fik denne effekt, da det først var i 2015, at offentligheden med et blev opmærksom på, hvad Slenczka havde dristet sig til: At nægte Det gamle Testamente den samme kanoniske status som Det nye Testamente.

»I sin helhed er Det gamle Testamente ikke noget vidnesbyrd om gudsforholdets universalitet, men derimod et vidnesbyrd om en stammereligion med en partikulær fordring.« Under en kristen synsvinkel måtte Det gamle Testamente derfor

være »udtryk for en fremmed religionsbevidsthed.« Som sådan burde Det gamle Testamente slet ikke have kanonisk status i kirken. Overhovedet er den jødiske bibels skrifter ikke egnet som grundlag for prædikener, med mindre de underordnes en eksplicit kristen fortolkningsnøgle, der ret beset gør dem til noget andet, end de er. »Hvis nogen for alvor læser og overskuer Det gamle Testaments tekster i deres helhed, vil han eller hun kun inden for snævre grænser se sig i stand til at læse og forstå dem som udtryk for det gudsforhold, som hans kristeligt-religiøse bevidsthed forkynder, og som han kan genkende og se begrundet i teksterne i Det nye Testamente.« Alt dette ved den evangeliske kirke nok, for som Slenczka bemærkede, bliver Det gamle Testamente i praksis – i prædikener og salmer – allerede rangeret lavere end Det nye Testamente. Kirken vil bare ikke stå ved det og slet ikke drage den konsekvens, som den redeligvis burde, altså ved at nægte Det gamle Testamente den samme kanoniske status som Det nye Testamente.

To år gik, før Slenczka fik svar på tiltale. Et kristent-jødisk samarbejdsorgan, Deutscher Koordinierungsrat der Gesellschaften für Christlich-Jüdische Zusammenarbeit, kaldte Slenczkas artikel skandaløs og antijudaistisk. Fem af Slenczkas kolleger – fem professorer ved det teologiske fakultet på Humboldt-Universität i Berlin – tog offentlig afstand fra hans arti-

kel, som de fordømte som »teologisk uacceptabel« og beroende på en »snæversynet udlægning af paulinske tekster«. Professorerne garanterede derfor, at de ikke ville lade deres studerende i tvivl om, at »Det gamle Testamente på samme måde som Det nye er og bliver kilde til og norm for den evangeliske teologi.« Det var Tysklands største jødiske avis, *Jüdische Allgemeine*, tilfreds med, for selvom den ikke dristede sig til at kalde Slenczka antijudaist eller antisemit, fandt den ham imervæk skyldig i »en bevidst og villet mangel på historisk refleksion«. Selv indvendte Slenczka spagfærdigt, at han netop anerkendte jødedommen i dens partikularitet – uden på vanlig protestantisk vis at ville subsumere den under kristendommen som et moment i denne.

I Slenczkas fodspor

Professor og pastor emeritus Mogens Müller er nu gået i Slenczkas fodspor med en to-tre gange så lang tekst, der også har fået en mere omfattende titel: *Kirken, teologien og Det Gamle Testamente. En personlig rejse i receptionshistorien*. Det kontroversielle emne taget i betragtning er det nok meget fornuftigt at individualisere foretagendet som »en personlig rejse«. Alligevel tør man antage, at adressaten er antydet i bogens dedikation: »Tilgnet biskoppen over Københavns Stift Peter Skov-Jakobsen«. Som i Slenczkas artikel, hvor det er kirken, der som gammel-og ny-testamente-sidestillingens subjekt har forbrudt sig mod teologiens videnskabelige redelighed, er det også i Müllers bog

kirken, der ikke har villet drage konsekvensen af teologiens videnskabelige indsigter. Tværtimod har Folkekirken ved alterbogsfornyelsen af 1992 indført faste læsninger fra Det gamle Testamente. Og dette er da den noget fjerne anledning til, at Müller nu har skrevet sin bog.

Müllers redaktionsforslag er ikke vilkårligt og slet ikke anti-judaistisk eller antisemitisk, men kort og godt irrelevant, hvor dristigt hans fremstød på pagtens slagmark end er.

Straks i indledningen slår Müller fast, at »selv om Det gamle Testamente uomtvisteligt er en del af den kristne bibel, kan denne skriftsamling ikke have samme kanoniske status som Det nye Testamente, dvs. lyde i gudstjenesten på

lige fod med læsninger fra denne rent kristne del af Bibelen.« Som lægmand tænker man spontant, at Det gamle Testamente åbenbart godt må lyde i kirken, bare det ikke sker på lige fod med Det nye. Og som lægmand får man derfor lyst til at spørge Müller, hvordan dette skal annonceres over for menigheden – om der forinden skal lyde en advarsel eller blinke en rød lampe, så menigheden ikke forledes til at tro, at Det gamle Testamente er af samme orden som Det nye?

Allerhelst vil Müller vel svare, at det pjattede spørgsmål helt overflødiggøres, når blot man ekspederer Det gamle Testamente ud af kirke og kanon. Om dette faktisk er hans svar, er denne anmelder noget i tvivl om. Hen mod slutningen af bogen synes Müller vitterligt helt at ville skille kirken fra Det gamle Testamente. Her hedder det nemlig som et ekko af Slenczka: »Læst op i en loyal oversættelse og taget efter pålydende kan en tekst fra Det gamle Testamente aldrig være udtryk for kristendom, selv om der kan være store berøringsflader.« Aldrig! »Det er alene tolkningen, der kan være udtryk for kristendommen.« Alene!

» **Det egentlige gamle testamente**

Det lyder umiddelbart meget kategorisk. Men hvis tolkningen af Det gamle Testamente harmonerer med Det nye, skulle man synes, at den hellige grav var vel forvaret. Kirken har jo alle dage læst Det gamle Testamente på Det nye Testaments præmisser. Således lyder Augustins diktum, som Müller citerer: »Det nye Testamente ligger skjult i Det gamle Testamente, Det gamle Testamente er åbenbart i Det nye Testamente.« Men det er akkurat denne kristologiske nøgle, som Müller forkaster som en forvanskning og ikke bare en tolkning. Der findes forud for enhver tolkning – denne være sig jødisk eller kristen – et ukrænkeligt Gamle Testamente, og dette egentlige Gamle Testamente er netop jødisk og aldeles ikke kristent. »Det gamle Testamente taget for sig er en rent jødisk skrifsamling.«

Også dette kunne man trække på skuldrene af som et pseudoproblem, al den stund ingen har nægtet, at Jesus var jøde, eller at de første kristnes bibel var Det gamle Testamente. Det vil Müller heller ikke nægte, men i stedet insistere på, at kristendommen er en anden i dag, end den var for to tusinde år siden. Kort sagt har teologien skullet bruge en rum tid på at besinde sig på, at der med kristendommen er kommet noget så radikalt nyt ind i verden, at denne i forhold til jødedommen ikke bare er en art højere stadium, men – trods de nævnte »berøringsflader« – noget væsentligt andet. Med dramatisk tæft, der får hans redegørelse til at tage sig ud som en lærd krimi, gennemgår Müller hele denne bevægelse, der jo allerede synes foregribet af Det nye Testamente forstået som »en ny pagt« (jf. 2 Kor 3,6; Hebr 8,13).

Det nye Testamente helt uden Det gamle

En særlig rolle spiller for Müller (såvel som Slenczka) Markion, der allerede i det 2. århundrede nægtede, at jødernes og de kristnes Gud var én og den samme. Derfor ville heller ikke han vide af Det gamle Testamente som en del af kirkens kanon. Så overbevist blev Markion om denne adskillelser ret og rimelighed, at han som princip også satte den over Det nye Testamente. »Tro ikke, at jeg er kommet for at nedbryde loven eller profeterne. Jeg er ikke kommet for at nedbryde, men for at opfylde« (Matt 5,17). Sådan siger Jesus ifølge den kanoniserede tekst, som Markion imidlertid forkastede som en forvanskning af en mere autentisk, som nogen åbenbart havde undertrykt: »Tror I, at jeg er kommet for at opfylde loven og profeterne? Jeg er kommet for at nedbryde og ikke for at opfylde dem.« Dette citerer Müller dog ikke, hvorfor man heller ikke får indtryk af, hvor fanatisk Markion gør sit princip gældende.

Omtrent lige så fanatisk kan Müller ikke desto mindre forekomme denne anmelder, når heller ikke han vil vide af den testamentariske dialektik, hvor Det nye Testamente som det nye bestandigt udfoldes på baggrund af Det gamle Testamente som det gamle – både som opgør og opfyldelse og som brud og kontinuitet. Begrundelsen for det udvalg af tekster fra Det gamle Testamente, som liturgikommisionen i 1985 foreslog, bryder han sig derfor heller ikke om. På kommissionens vegne skrev den gammeltestamentlige professor Eduard Nielsen nemlig, at de pågældende tekster var »egnede til på én gang at understrege, at kirken er en fortsættelse af Israel, af jødedommen og Det gamle Testamente, men også et brud med den verden«. I kraft af denne »dobbeltthed« forsvarede Nielsen brugen af gammeltestamentlige tekster, da »nogle af dem på en positiv måde forbereder evangeliet, andre gør det negativt, ved tekster, som Ny Testamente taler imod.«

Går du ind for Det gamle Testamente?

Som argument mod bemeldte dobbeltthed opregner Müller i stedet alle de urimeligheder, som den »sagesløse kirkegænger« nu må lægge øren til, herunder skabelsesberetningen og noget, der kan forlede just nævnte kirkegænger til at tro, at kirken voterer til fordel for den israelske stat i den mellemstilige krudt-

tønde. Det går naturligvis ikke, men ej heller går det at prædike over gammeltestamentlige tekster, for gør man det, må det nødvendigvis ske »under et kristent fortegn, der formodentlig ville virke fremmedgørende på en eventuel jødisk tilhører.« Utvivlsomt, men det ville det også på en muslimsk eller buddhistisk tilhører, og sådan må det nødvendigvis være – ligesom der utvivlsomt også er meget, der under lør-dagens gudstjeneste i synagogen vil virke fremmedgørende på en eventuel kristen tilhører. Under alle omstændigheder kan det undre, at Müller på den ene side anerkender, at Det gamle Testamente kan læses jødisk såvel som kristent, men på den anden side vil skåne jøderne for at høre, at dette er til-fældet.

Læsningerne fra Det gamle Testamente, fort-sætter Müller ufortrødent, må nødvendigvis ef-terlade det indtryk, at Det gamle Testamente på linje med Det nye ikke bare er udtryk for kri-stendom, men også »for noget, som kristne bør gå ind for.« Som om det var et politisk pro-gram, der blev annonceret under højmessen, og ikke Guds ord, der blev forkyndt! Som om man under dåben spurgte barnet, »går du ind for« og ikke »tror du på« Gud Fader, den Almægtige, himlens og jordens skaber! Og som om man for at fastholde hele Det nye Testamente som kanonisk også måtte »gå ind for«, at kvinder skal tie i forsamlinger!

Dristigt men irrelevant

Både Müller og Slenczka argumenterer grundigt, men ikke overbevi-sende for, at Det gamle Testamente bør afkanoniseres eller i det mind-ste derangeres til en apokryf status i den kristne bibel. Således følger de begge uden synderligt held liberalteologen Adolf von Harnack, der i sit monumentale værk *Marcion. Das Evangelium vom fremden Gott* heller ikke ville tilstå Det gamle Testamente en plads i den kristne ka-non; »for hvad der er kristeligt, kan man ikke slutte af det.« Men det kan man jo heller ikke af Jakobsbrevet i Det nye Testamente, som Lu-ther dog – trods sin skepsis over for dettes teologi – ikke ville ekspede-re. Han forstod nok, at han, hvis han havde ladet sin påstand om, hvad der er kristeligt, anfægte kanon, havde startet en lavine af mere eller mindre vilkårlige redaktionsforslag af den hellige skrift.

Müllers redaktionsforslag er ikke vilkårligt og slet ikke antijudaistisk eller antisemitisk, men kort og godt irrelevant, hvor dristigt hans frem-stød på pagtens slagmark end er. ■

Ingen har nægtet, at Jesus var jøde, eller at de første kristnes bibel var Det gamle Testamente. Det vil Müller heller ikke nægte, men i stedet insistere på, at kristen-dommen er en anden i dag, end den var for to tusinde år siden.